ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА:

СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Присвячується 10-річчю
кафедри «Оподаткування»
СНУ ім. В. Даля

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА:

СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Монографія

Луганськ 2013

УДК 336.221
ББК 65.261.41-18
П 44

Рекомендовано до друку Вченою радою
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 3 від 30 листопада 2012 р.)

Рецензенти:

Білопольський М.Г. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»;

Ушенко Н.В. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій Бердянського університету менеджменту і бізнесу;

Бурбело О.А. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної безпеки Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка.

П 44 Податкова політика: стратегія соціального розвитку: монографія / [колектив авторів] за наук. ред. Т.В. Калінеску. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – 256 с.

ISBN 978-966-590-989-7

Монографія є логічним продовженням наукових дискусій та розкриває значну кількість проблем стратегії соціального розвитку податкової політики. Особлива увага приділяється визначенню ролі держави в податковому регулюванні демографічних процесів у суспільстві. Науковий інтерес викликає моделювання стратегії соціалізації податкової політики. Монографія містить опис механізму реалізації податкової політики як компенсації соціальної безпеки та методичні підходи щодо його реформування з урахуванням світового досвіду розвинутих держав. Матеріали монографії спрямовано на розгляд найбільш значимих досягнень та проблем розвитку державного пенсійного страхування, а також задоволення потреби у коштах щодо визначення можливостей недержавного пенсійного страхування і визначення механізму поєднання цих систем страхування в Україні.

Монографію призначено для науковців, студентів, аспірантів, працівників податкової служби, спеціалістів усіх напрямів діяльності підприємств, регіональних органів управління, що цікавляться проблемами соціального оподаткування.

УДК 336.221
ББК 65.261.41-18

© Колектив авторів, 2013
© Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2013

ISBN 978-966-590-989-7

які необхідно враховувати на етапі підготовки структурної пенсійної реформи.

6.3. Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання пенсійного забезпечення громадян є одним з найактуальніших для держави, оскільки пенсійне забезпечення відіграє роль соціального гарантуа стабільного розвитку суспільства і безпосередньо торкається інтересів як працездатного, так і непрацездатного населення держави, яке становить приблизно понад 25% - 30% населення країни. Тож формування оптимальної моделі пенсійного забезпечення з метою підвищення рівня соціального захисту населення є важливим завданням для України.

У ході реформування пенсійної системи України були сформовані три рівні пенсійного забезпечення: солідарна, обов'язкова накопичувальна та недержавного пенсійного забезпечення. Наразі, доволі активно розвивається третій рівень пенсійного забезпечення – недержавне пенсійне забезпечення, яке було введено з 1 січня 2004 року та є складовою системи накопичувального пенсійного забезпечення. Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється через недержавні пенсійні фонди та страхові компанії зі страхування життя.

Реформування системи пенсійного забезпечення населення України пов'язане з цілою низкою соціально-економічних факторів, таких як: зростання демографічного навантаження на працездатне населення (частка пенсіонерів становить приблизно 28.6 відсотка всього населення країни, і надалі цей показник буде збільшуватись); низький коефіцієнт заміщення, тобто співвідношення розміру пенсії із заробітною платою; наявність у значної частини працюючих пільг із сплати внесків до Пенсійного фонду України; поширення тіньової зайнятості та тіньових доходів; низька заробітна плата (у третини працюючих не вище ніж прожиткового мінімуму); обмеженість бюджетних ресурсів для вирішення соціальних потреб і, як наслідок, зменшення ролі держави у забезпеченні соціальних гарантій населення.

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) в Україні є важливим чинником прискорення соціально-економічного

розвитку держави. Наразі в Україні недержавне пенсійне забезпечення перебуває на стадії трансформації та посідає важливе місце у системі соціального захисту працюючої частини населення.

Дослідженням системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні займаються такі вчені, як Г.В. Миськів та Н.В. Шевченко[1], А.Д. Гаденко та М.М. Яремина[2], Т.Г. Мельник[3] та інші.

Г.В. Миськів та Н.В. Шевченко1 стверджують, що НПЗ дає змогу забезпечити формування нових джерел інвестиційних ресурсів для інвестування в різні сектори економіки, а також створити умови для додаткового стимулювання розвитку ринку капіталів, здешевлення кредитів та підвищення ліквідності фондового ринку.

На думку А.Д. Гаденко та М.М. Яреминої, які розглядають роль недержавного пенсійного фонду (НПФ) у системі НПЗ, для розвитку системи НПФ необхідні: диверсифікація структури активів НПФ з метою оптимального співвідношення між дохідністю, ліквідністю і ризиковістю розміщення коштів (зокрема експерти Світового банку рекомендують дозволити НПФ інвестувати кошти за кордон); відновлення довіри з боку населення – НПФ не зможуть подолати стереотипи недовіри ні рекламними компаніями, ні гучними обіцянками – лише надійною й ефективною роботою упродовж трьох-п`яти років; вдосконалення та поглиблення механізмів взаємодії та зворотного зв'язку між НПФ та іншими учасниками системи НПЗ; вдосконалення законодавства та нормативно-правової бази у сфері НПЗ; наявність відповідної інфраструктури, що забезпечуватиме високу ліквідність та абсолютну прозорість фінансових вкладень НПФ; розвиток інформаційної системи звітності НПФ та їхніх адміністраторів.

Т.Г. Мельник розглядаючи НПФ як учасника системи НПЗ, стверджує, що сьогодні існують певні проблеми недержавних пенсійних фондів, які терміново потребують вирішення таких питань, як: низька довіра населення до фінансового ринку як його споживача; проблема професійної етики – дотримуватись міжнародних норм і стандартів обліку

---

[1] Миськів Г.В. Особливості недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Г.В. Миськів, Н.В. Шевченко//Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7.-С.226.

[2] Гаденко А. Д. та Яремина М.М. Проблеми і перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20256.

[3] Мельник Т.Г. Сучасний стан та тенденції розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Т.Г.Мельник //Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010.-№1.-С.209.

та звітності; визначення оптимальних рівнів доходності від інвестування активів недержавних пенсійних фондів та забезпечення доходності на кожному етапі функціонування пенсійного фонду обов'язково не нижче рівня інфляції.

Незважаючи на здобутки вчених-економістів, питання недержавного пенсійного забезпечення в умовах постійного розвитку держави зберігає свою актуальність і потребує подальшого дослідження та удосконалення.

Метою дослідження є визначення особливостей системи недержавного пенсійного забезпечення та її розвитку, що досягається вирішенням таких завдань: розкриття економічної сутності та значення недержавного пенсійного забезпечення; дослідження перспектив розвитку; виявлення перешкод, що стримують розвиток недержавного пенсійного забезпечення.

Недержавне пенсійне забезпечення – це ефективний фінансовий інструмент, метою якого є забезпечення високого рівня життя людей в період їхнього пенсійного віку, забезпечення соціальної захищеності та надання гарантій стабільного доходу, що досягається шляхом добровільного накопичення коштів на індивідуальних пенсійних рахунках, відкритих учасникам недержавного пенсійного фонду за рахунок пенсійних внесків та нарахованого, а дані внески інвестиційного прибутку[1].

Недержавне пенсійне забезпечення, крім Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», регулюється також законодавством про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, законами України «Про страхування», «Про банки і банківську діяльність», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Розмір пенсійних виплат у цій системі залежить від розміру пенсійних внесків, терміну, впродовж якого ці внески накопичувалися, і розміру отриманого на них інвестиційного доходу. Пенсійні виплати в системі недержавного пенсійного забезпечення здійснюються незалежно від отримання виплат за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням.

Недержавне пенсійне забезпечення (НПЗ) здійснюється:

[1] Загальна інформація про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.initiative.com.ua/files//FAQ_NPF.pdf

– недержавними пенсійними фондами шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;

– страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії;

– банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків.

Порівняльна характеристика НПФ та інших фінансових інституцій під час здійснення недержавного пенсійного зазначена в табл. 1.

Таблиця 6.1

НПФ	Банки	Страхові компанії
1. Розмір майбутньої пенсії дорівнює сумі внесків до НПФ та інвестиційного доходу 2. НПФ розподіляє усю суму інвестиційного доходу 3. НПФ банкрутом стати не може, законодавством передбачена заборона конфіскації пенсійних активів 4. Для НПФ податковим законодавством передбачені пільги. 5. У пенсійному контракті можна перед-бачити невеликі періодичні внески. 6. НПФ розміщує активи у різні фіна-нсові інструменти, тобто мінімізує ризи-ки за допомогою розподілу коштів між великою кількістю інвестиційних інструментів. 7. Право власності громадян наступає з моменту зарахування внеску на індивідуальний пенсійний рахунок.	1. Розмір майбутньої пенсії дорівнює сумі внесених коштів та нарахованих відсотків 2. Банк віддає лише частину власного доходу відповідно до встановленої ставки за депозитним договором. 3. Існує ймовірність неповернення коштів у разі визнання банку банкрутом. 4. На банківські вклади не розповсюджуються податкові пільги. 5. Необхідна значна сума коштів для відкриття депозитного рахунку.	1. Використовують пенсійні схеми з установленими пенсійними виплатами, тобто гарантують розміри виплат. 2. Застосовують більш ризикові схеми (досить складно гарантувати пенсійні виплати на фінансових ринках, що розвиваються). 3. Значні коливання ринку або невдале управління активами може призвести до недоодержання страховою компанією очікуваного інвестиційного доходу та банкрутства компанії. 4. Право власності громадян на кошти є відстроченим та наступає за виконання певних умов.

Недержавний пенсійний фонд – це некомерційна організація, метою діяльності якої є забезпечення недержавною пенсією своїх вкладників по

досягненню ними пенсійного віку за недержавним пенсійним забезпеченням (це на 10 років раніше державного пенсійного віку). Іншими словами, за допомогою НПФ можна накопичувати на свою власну (недержавну) пенсію. Це не компанія, не фірма і взагалі не комерційна організація. НПФ є собою юридичною особою, в якій знаходяться активи (акції, облігації, нерухомість і т.д.), куплені за гроші учасників фонду[1].

Порівняльна характеристика НПФ та інших фінансових інституцій під час здійснення недержавного пенсійного страхування[2]

Існують вигоди для підприємства та для працівника від участі у недержавному пенсійному страхуванні, які зазначені на рис.1.

Як зазначалося раніше[3], для ефективного функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення треба забезпечити прозорість, надійність і належні умови функціонування недержавних фондів України. Це можливо здійснити лише шляхом діалогу між підприємствами, населенням, НПФ і державою. Цей діалог необхідний для доведення інформації щодо недержавного пенсійного забезпечення до кожної людини та для покращення умов функціонування НПФ. Крім того, участь у недержавному пенсійному забезпеченні надає ряд вигод, як для самого підприємства, так і для працівників (рис.6.4).

Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років демонструє поступальний розвиток. Станом на 30.06.2012р. в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 97 недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) та 39 адміністраторів НПФ. Основні показники діяльності НПФ та темпи їхнього приросту наведені в табл. 6.2.

Станом на 30.06.2012р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 64 009 пенсійних контрактів з 51 156 вкладниками, з яких 2404 вкладники, або 4,7%, – юридичні особи, на яких припадає 21 143,0 млн. грн. пенсійних внесків (95,5% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 48 752 вкладники, або 95,3%, – фізичні особи.

---

[1]Недержавні пенсійні фонди [Електронний ресурс]. — Режим доступу http://informbox.info/articles/62-negosudarstvinnije-pensionnije-fondi.html

[2] Кондрат І. Ю. Особливості функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні / І. Ю. Кондрат // Науковий вісник НЛТУ України — 2009. — Вип. 19.3. — С. 294—298.

[3] Антіпов О.М. Функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні / О.М. Антіпов, О.О. Недобєга // Науково-виробничий журнал «Часопис економічних реформ» — 2012. — №3 (7). — С. 49.

Рис. 6.4. Вигоди від участі у недержавному пенсійному страхуванні[1]

При цьому порівняно з кінцем І кварталу 2012 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилася на 12,8%, а з фізичними особами зросла на 1,9%.

Станом на 30.06.2012р. кількість учасників НПФ відповідно до укладених контрактів становила 576,1 тис. осіб. Переважну більшість становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 65,1%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 23,1%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становить 6,4%, вікової групи до 25 років – 5,4%. Серед учасників НПФ у розрізі вікових груп більшість становлять чоловіки. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок більш ніж удвічі.

[1] Мельник Т.Г. Сучасний стан та тенденції розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / Т.Г.Мельник //Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010.-№1.-С.209.

Таблиця 6.2

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів[1]

Недержавні пенсійні фонди	2010 р.	2011 р.	I квартал 2012 р.	II квартал 2012 р.	Темпи приросту, %
					II кв.2012/ I кв. 2012
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів(тис. шт.)	69,7	75,0	74,6	64,0	-14,2
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	569,2	594,6	586,6	576,1	-1,8
Загальні активи НПФ (млн грн)	1 144,3	1 386,9	1 467,2	1 520,5	3,6
Пенсійні внески (млн грн), у т.ч.	925,4	1 102,0	1 151,3	1 197,1	3,9
- від фізичних осіб	40,7	50,6	53,0	53,8	1,5
- від юридичних осіб	884,6	1 051,2	1 098,1	1 143,0	4,1
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,2	0,2	-
Пенсійні виплати (млн грн)	158,2	208,9	219,5	225,4	2,7
Кількість осіб, що отримали/ отримують пенсійні виплати (тис. осіб)	47,8	63,1	65,3	62,7	-4,0
Сума інвестиційного доходу (млн. грн.)	433,0	559,9	513,0	525,3	2,4
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (млн. грн.)	64,6	86,6	91,1	95,2	4,5

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені пенсійні внески. Станом на 30.06.2012 р. сума пенсійних

[1] Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення за перше півріччя 2012 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_II_kv_2012.pdf

внесків становила 1 197,1 млн грн, що на 3,9% більше, ніж на кінець I кварталу 2012 року (або на 45,8 млн грн.). Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 30.06.2012 р. становить 1 520,5 млн грн. Разом за II квартал 2012 року активи недержавних пенсійних фондів зросли на 3,6% (або на 53,3 млн грн).

НПФ крім пенсійного забезпечення населення, виконують роль основних інституціональних інвесторів, що забезпечують економіку країни достроковими фінансовими ресурсами і підвищують ефективність процесу трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів в інвестиції. За цією системою пенсія виплачується за рахунок доходів від фінансових активів, сформованих у минулому за рахунок внесків працівників та/або роботодавців, протягом усього періоду зайнятості людини. Такий спосіб фінансування пенсій захищає працівників від банкрутства підприємства або неплатоспроможності держави.

В Україні роль інвестування у фінансовому забезпеченні економіки значною мірою недооцінена. Це перш за все пов'язано з тим, що їх основні функції полягають у наданні важливих для суспільства соціальних послуг, а не у трансформації заощаджень в інвестиції. На сьогодні в Україні активи, які перебувають в управлінні НПФ, розподілені здебільшого на депозитних рахунках банків. Це можна пояснити тим, що управлінські компанії України дуже тісно співпрацюють з комерційними банками, тому й передають їм значну частку пенсійних активів.

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж в інших фінансових установ. Загальна вартість доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів, станом на 30.06.2012 становила 525,3 млн грн, або 43,9% від суми залучених внесків. За результатами II кварталу 2012 року переважними напрямами інвестування пенсійних активів є: депозити в банках (27,2% інвестованих активів), акції українських емітентів (17,1%), облігації підприємств - резидентів України (30,5%) та цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (12,1%).

Узагальнюючи результати досліджень[1,2], треба зазначити, що в Україні є суб'єктивні, суто національні фактори, які стримують розвиток добровільного пенсійного накопичення, до яких, зокрема, належать:

– низький рівень роз'яснювальної роботи, яка стосується змісту та значення накопичувальної пенсійної системи в суспільстві (через відсутність фінансового забезпечення в країні);

– суттєве відставання від потреб недержавних і пенсійних фондів ринку капіталу;

– незацікавленість держави надати підтримку у забезпеченні пенсійних фондів надійними фінансовими інструментами, наприклад, державними цінними паперами, захищеними від інфляції;

– керівники державних підприємств та підприємств корпоративного сектора, що знаходяться під контролем держави, замість того щоб бути прикладом у запровадженні НПЗ, "пасуть задніх", а міністерства і відомства на це ніяк не реагують. Через це державний сектор залишається найпасивнішим учасником пенсійної реформи.

З метою стимулювання розвитку НПЗ до джерел сплати внесків можуть застосовуватися такі методи:

– для юридичних осіб, які здійснюють внески за рахунок коштів такої юридичної особи :

– встановлення граничної частки оподатковуваного прибутку такої особи, яка може бути звільнена від оподаткування податком на прибуток у разі її використання на пенсійні внески.

Все вищезазначене дає змогу зробити висновок, що становлення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні відбувається під впливом факторів, які стримують її розвиток. Основними є: низька інформованість громадян щодо пенсійної реформи; низький розвиток фондового ринку; відсутність фінансової підтримки з боку держави; низька довіра громадян до фінансових інститутів; низькі доходи громадян. Авторами наголошується на необхідності використовування таких методів стимулювання, як: встановлення частки оподатковуваного прибутку, яка звільняється від оподаткування податком на прибуток у разі її використання на пенсійні внески; віднесення частки додаткових

---

[1] Пасарюк З.О. Недержавні пенсійні фонди: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. / З.О. Пасарюк, І.І. Тисарь, Я.Д. Калинич. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/3_79235.doc.htm

[2] Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bestreferat.ru/referat-215030.html

нарахувань на фонд оплати праці на НПЗ до складу витрат підприємства; звільнення сум, які внесені особою до власних пенсійних схем, від оподаткування прибутковим податком з громадян; відстрочка податкових зобов'язань за прибутковим податком з громадян щодо сум, які внесені особою до власних пенсійних схем; оподаткування пенсійних виплат за пільговою ставкою прибуткового податку. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження значення НПФ у соціально-економічному розвитку держави.

6.4. Сталий розвиток промислових підприємств як запорука забезпечення соціальних зобов'язань держави

В сучасних умовах дотримання державою своїх зобов'язань щодо соціальних виплат (пенсій, зарплат бюджетному сектору) за рахунок посилення фіскального пресу вже не дає бажаних результатів,здійснюючи гальмуючий вплив на економічну динаміку[1]. Забезпечення достатнього базового рівня соціального забезпеченнястає можливе лише за умов ефективного сталого функціонування національних підприємств не тільки як економічних, але й соціальних суб'єктів. Тому необхідно більш докладно дослідити особливості сучасних промислових підприємств.

Існує декілька аспектів у визначеннях поняття «підприємство», зокрема, юридичний, соціальний, економічний, організаційний тощо. У тлумачному словнику термінів ринкової економіки[2] підприємство розглядається як самостійний господарюючий суб'єкт, який є юридичною особою, створений для виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг з метою задоволення суспільних потреб та отримання прибутку.В роботі[3] підприємство розглядається як відокремлений техніко-економічний і соціальний комплекс, призначений для виробництва корисних для суспільства благ з метою отримання прибутку.

---

[1]Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Я. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 с. – Режим доступу: http://www.info-library.com.ua/books-book-81.html

[2]Новиков В.А. Толковый словарь: термины рыночной экономики/В.А.Новиков. – М.: Наука, 1994. – 233с.

[3]Грузинов В.П. Экономика предприятия (предпринимательская): Учебник для вузов. М.: ЮНИТИ ДАНА, 2003. 795 с.

Наукове видання

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА: СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Керівник авторського колективу і науковий дерактор
Тетяна Василівна КАЛІНЕСКУ

Літ. редактор З.І. Андронова
Техн. редактор Т.М. Дроговоз
Оригінал-макет О.В. Могильна

Підписано до друку 20.02.2013 р.
Формат 60x84 1/16. Папір типогр. Гарнітура Times.
Друк офсетний. Умов. друк. арк. 14.9. Обл. вид. арк.15.8.
Тираж 300 прим. Вид. № 2858. Замов. № 99.Ціна договірна.

Видавництво
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК №1620 від 18.12.2003

Адреса видавництва: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20а
Телефон: 8 (0642) 41-34-12. **Факс**: 8 (0642) 41-31-60
E-mail: uni@snu.ua. **http**://snu.edu.ua